

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН**

**ДОНИШГОҶИ ДАВЛАТИИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН БА
НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ**

НИЗОМНОМА

**оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО (кори
мустақилонаи донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор) дар Донишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садрӣддин Айнӣ**

Душанбе – 2013

«Тасдиқ мекунам»

Раиси Шӯрои олимони ДДОТ

ба номи Садриддин Айнӣ

Ректор _____ Раҳмонов А. А.

«_____» _____ соли 2013

Низомнома

**оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани дарсҳои
КМДРО (кори мустақилонаи донишчӯ бо роҳбарии
омӯзгор) дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ**

Душанбе – 2013

Низомнома

Оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО (кори мустақилонаи донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор) дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

1. Муқаррароти умумӣ

1.1. Низомнома оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО (кори мустақилонаи донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор) дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни (минюбаъд Низомнома) хуччати меъёрӣ-ҳуқуқиест, ки раванди ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО-ро дар Донишгоҳ ба танзим мебарорад. Санади мазкур дар заминаи қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» (дар таҳрири нав), Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҳсилоти олии касбӣ ва таҳсилоти касбии баъд аз муассисаи олии таълимӣ», «Низомнома оид ба низоми кредитии таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» (қарори мушовараи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25.11.2011, № 21/2), «Низомномаи бакалавриати ДДОТ ба номи Садриддин Айни», «Низомномаи магистратураи ДДОТ ба номи Садриддин Айни», Оинномаи Донишгоҳ ва дигар санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии соҳом маориф таҳия шудааст.

1.2. Низомномаи мазкур мақоми КМДРО-ро дар байни дар низоми кредитии таҳсилоти Донишгоҳ муайян мекунад.

1.3. Низомнома барои истифода ба омӯзгорони ҳамаи сатҳу дараҷаҳои илмидошта ва донишҷӯёни Донишгоҳ тавсия мешавад.

2. Мақсад ва ҳадафҳои корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор (КМДРО)

2.1. Корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор (минбаъд КМДРО) машғулияти таълимӣ дар низоми кредитии таҳсилоти дар Донишгоҳ буда, он фаъолияти мустақилонаи донишҷӯёнро бо роҳбарии омӯзгор муайян мекунад.

2.2. Бо мақсади сабук намудани бори дарсҳои лексионӣ, амалӣ, семинарӣ ва ғайраҳо КМДРО ҳамчун дарси амалӣ дар НКТ амал менамояд.

2.3. Дар машғулиятҳои КМДРО омӯзгор танҳо аз рӯи мавзӯҳои, ки барои КМДРО дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни ихтисос ҷудо шудааст, яқоя бо донишҷӯён онро баррасӣ менамояд. Мавзӯҳои бо ин восита такмил мебахшанд ва бо тариқи саволу ҷавоб ва баҳсҳои ҳамдигарӣ доир ба мавзӯи дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни ихтисос ҷудошуда дониши худро мукамал месозанд.

2.4. Омӯзгор кӯшиш мекунад, ки то баргузори машғулиятҳои КМДРО донишҷӯёнро аз рӯи мавзӯе, ки барои ин корҳо ҷудо шудааст бо маводи таълимию методӣ таъмин намояд.

2.5. КМДРО аз фанҳои таълимие, ки дар Барномаи корӣ аз фанни таълимӣ барои онҳо соатҳо ҷудо гардидааст ва дар нақшаи таълимӣ ва нақшаи кори таълимӣ барои онҳо соат пешбинӣ шудааст, гузаронида мешавад.

2.6. **Мақсади** КМДРО мустақам ва пурра намудани мавзӯ ва проблемаи ҷудогона буда, ба донишҷӯён барои озодона ҳаллу фасл кардани моҳияти мавзӯи гузошташуда мусоидат мекунад.

2.7. Дар КМДРО ба донишҷӯёне, ки моҳияти мавзӯро дуруст сарфаҳм наарафтаанд, имконият дода мешавад, ки ҷиҳати дарки масъала бо омӯзгор такроран муроҷиат намоянд ва мавзӯро сабақгардонӣ кунанд.

2.8. КМДРО ба навъи дарси амалӣ шомил буда, аз рӯи мавзӯе, ки дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни таълимӣ ҷудо шудааст, гузаронида мешавад.

2.9. Дар КМДРО донишҷӯён фаъолона баромад карда, дониши онҳо аз ҷониби омӯзгор баҳогузорӣ карда мешавад.

2.10. КМДРО зимни иҷрои супоришҳои додасуда аз фанни таълимии ихтисос гузаронида шуда, донишҷӯ мустақилона, бошууроно ва эҷодкорона дониши худро васеъ менамояд.

2.11. Дар КМДРО барои истифодаи воситаҳои аёнии техникӣ ва технологияи муосири таълим ҷиҳати ҳалли масъала ва иҷрои супоришҳо иҷозат дода мешавад.

2.12. Донишҷӯ ба КМДРО баъди дарс дар китобхона, кироатхонаи электронӣ ва дигар китобхонаҳо, озмоишгоҳҳо, кабинетҳои методӣ омодагӣ гирифта, метавонад аз соатҳои, ки барои КМД ҷудо шудааст, самаранок истифода намояд ва вазифаҳои ба ӯ додасударо консепт карда ба КМДРО ҳамҷониба омодагӣ гирад.

2.13. КМДРО аз рӯи мавзӯ бо омодагии ҷиддии донишҷӯён ва фаъолнокии омӯзгор озодона тариқи баҳсу мунозира, саволу ҷавоб, кироати матнии супориш ва ғайраҳо гузаронида мешавад.

3. Ташкил ва гузаронидани машғулиятҳои КМДРО

3.1. КМДРО- шакли таълимӣ ва таълимию тадқиқотӣ маҳсуб ёфта, дар аудитория (синфхонаи таълимӣ) бо ширкат ва роҳбарии бевоситаи омӯзгор дар шакли фардӣ ё гурӯҳӣ гузаронида мешавад.

3.2. КМДРО ҳамчун соати таълимии аудиторӣ дар ҷадвали дарсҳо гузошта мешавад, ва давомнокии он 50 дақиқаро ташкил медиҳад.

3.3. КМДРО дар низоми кредитии таҳсилот аз рӯи нақшаи таълимӣ пешбинӣ мешавад.

3.4. Машғулиятҳои КМДРО-ро вобаста ба моҳияти фан ва таносуби соатҳои дарсҳои лексионӣ, амалӣ тағйир додан мумкин аст.

3.5. Мавзӯҳои КМДРО-ро аз фанни таълимӣ омӯзгор дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни таълимӣ нишон дода, онро аз рӯи барномаи таълимӣ ва силлабуси фаннӣ таҳия менамояд ва дар журнали гурӯҳи академӣ қайд мекунад.

3.6. Соатҳои КМДРО-и фанни таълимӣ ба таври чудоғона дар нақшаи таълимӣ аз рӯи ихтисос, нақшаи кори таълимӣ аз рӯи ихтисос, силлабус ва барномаҳои кори таълимӣ аз рӯи фан дарҷ меёбад.

3.7. КМДРО-ро омӯзгор тавре ташкил менамояд, ки донишҷӯ фаъолияти худро зимни иҷрои супоришҳо ба роҳ монда, оид ба дуруст иҷро шудани кор боварӣ ҳосил менамояд.

3.8. КМДРО ҳамон вақт самаранокӣ хуб медиҳад, ки агар раванди таълими фан бо маводҳои зарурии таълимӣ, методӣ, илмӣ, аёнии дидактикӣ, аёнии техникӣ таъмин бошад.

3.9. Шаклҳои иҷро ва назорати КМДРО дар кафедра муайян карда мешавад ва дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни таълимӣ нишон дода мешавад.

4. Шаклҳои кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор (КМДРО)

4.1. Шаклҳои асоии КМДРО инҳо мебошанд:

- Мусоҳибаҳои ҷорӣ, саволу ҷавоб, баҳсҳои мавзӯӣ;
- Коллоквиумҳо;
- қабул ва таҳияи натиҷаи иҷрои супоришҳои хонагӣ;
- қабул ва дифои корҳои лабораторӣ;
- қабул ва дифои эссе ва рефератҳо;
- қабул ва шунидани маърузаҳо;
- иҷро ва дифои корҳои курсӣ;
- иҷрои лоиҳаҳои таълимӣ тадқиқотӣ;
- шакли фаъол (интерактивӣ)-и КМДРО: бозигҳои касбӣ, кейсҳо, (чустуҷӯи роҳҳои беҳтари супориш);
- қабул ва дифои ҳисобот доир ба натиҷаи таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсоли ва педагогӣ;
- қабул ва ба ҷимоя тавсия додани рисолаи таҳассусии хатм (рисолаи дипломӣ).

4.2. Омӯзгор як ё якчанд шаклро интихоб менамояд ва шакли интихобкардаи худро дар Барномаи корӣ аз рӯи фан нишон медиҳад ва бо ҳамаи шаклҳои кори мустақилона бо донишҷӯён мегузаронад.

4.3. **Коллоквиум (сӯҳбат)** – яке аз шаклҳои кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор маҳсуб ёфта, он ба ду тарзи баргузорӣ молик мебошад:

а) сӯҳбати муаллим бо донишҷӯёни гурӯҳ дар доираи боб ё фасли фанни омӯхташуда дар шакли пурсишҳои шифохӣ, хаттӣ, тестӣ ё муаррифии электронии боб ё фасли омӯхташуда гузаронида мешавад. Ҳадафи он муайян намудани сатҳи дониш ва малакаю маҳорати донишҷӯён аз фанни таълимӣ ба шумор меравад;

б) дар шакли ҷамъомади илмӣ, ки дар он омӯзгор маърузаҳои донишҷӯёнро оид ба мавзӯи алоҳида, боб ё фасли фанни таълимӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад, ки мақсади ташкили чунин корҳо аз муайян намудани сатҳи малакаҳои кори илмӣ кардан ва тадқиқоти хурд

гузаронидан иборат мебошад. Сифати маърузаҳо омӯзгор тибки меъёрҳои муқаррар

4.4.Қабул ва таҳлили натиҷаи иҷрои супоришҳои ҳонагӣ – шакли фаъолияти якҷои омӯзгору донишҷӯён ба ҳисоб рафта, зимни он донишҷӯ супоришҳои хаттии иҷронамудаи худро дар вақти навбатдорӣ омӯзгор ва аз ҳисоби соатҳои алоҳидаи аудитория барои корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор ҷудошуда пешниҳод мекунад. Вобаста ба сифати иҷрои кор омӯзгор ба он баҳогузорӣ менамояд.

4.5.Қабул ва дифои корҳои лабораторӣ – шакли фаъолиятест, ки дар доираи соат таълимии барои иҷрои корҳои мустақилона бо роҳбарии омӯзгор ҷудошуда, ки дар ҷадвали дарсҳо дарҷ ёфтааст баргузор мешавад. Номгӯи мавзӯҳо ва корҳои лабораторӣ бо тартиб дара барномаи таълимӣ, барномаи кори таълимӣ, силлабуси фан дарҷ карда мешавад. Оид ба натиҷаи иҷрои ҳар як кори лабораторӣ донишҷӯ ба омӯзгор дар шакли хаттӣ ҳисобот манзур менамояд ва онро аз назари омӯзгор гузаронида, вобаста ба сифати кор баҳо мегирад.

4.6.Санҷиш ва муҳокимаи сифати иҷрои рефератҳо ва маърузаҳо. Омӯзгор вобаста ба талаботи нақшаи таълимӣ, барномаи таълимии фан ва барномаи кори таълимии он дар асоси рӯйхати пешакӣ дар кафедра тасдиқнамудаи мавзӯҳо барои таҳияи реферат ва маърузаҳо, ки дар конференсияҳои илмӣ шунида мешаванд, аз донишҷӯён матни реферату маърузаҳо дар шакли хаттӣ ва қолаби маъмулӣ қабул карда, баҳодиҳи намуда, муаррифии электронии онро дар машғулиятҳои аудиторияи КМДРО талаб менамояд.

4.7.Иҷро ва химояи корҳои курсӣ. Иншои корҳои курсӣ аз фанҳои асосии ихтисос аз тариқи кафедраҳои пешбари таҳассусӣ барои як ё ду семестр пешбинӣ мешавад. Рафти иҷрои он риояи талаботҳои сохторӣ, техникӣ, ороиш ва қолаби илмии корҳо омӯзгор дар дарсҳои КМДРО, ки аз 2-3 ҳафта қабл аз оғози дифои корҳои курсӣ баргузор мегарданд, мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Дар сурати ба талабот ҷавобгӯ набудан барои ислоҳи камбудӣҳо бармегардонад ва дар ҳолати мувофиқ будан корҳо барои дифоъ пешниҳод менамояд. Химояи корҳои курсӣ аз ҳисоби соатҳои барои роҳбарӣ ва химояи онҳо ҷудошуда дар назди комиссияи назди кафедра баргузор мегардад.

4.8.Иҷрои корҳои тадқиқотӣ. Корҳои тадқиқотии донишҷӯ ба ду қисм ҷудо мешавад.

- корҳои таълимӣ-тадқиқотӣ;

- корҳои илмӣ-тадқиқотӣ.

Донишҷӯ дар рафти машғулиятҳои таълимӣ, лексия, семинарҳо, дарсҳои амалӣ, лабораторӣ ки бевосита дар аудитория бо омӯзгор сурат мегирад ва дар рафти иҷрои корҳои мустақилона, ки берун аз аудитория: таҳияи маъруза, эссе, реферат, кори курсӣ, рисолаи хатм баргузор мешавад, ба малакаҳои таълимӣ-тадқиқотӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ соҳиб мешавад.

Бо ин мақсад бояд дар назди маҳфилҳои илмӣ назди кафедра донишҷӯён ба ду шакли қор: қори таълимию тадқиқотӣ ва илмию тадқиқотӣ ҷалб карда шаванд.

Ба қорҳои таълимию тадқиқотӣ асосан таҳияи қори курсӣ аз фанҳои асосии назариявӣю методии ихтисос шомил мегардад.

Ба қорҳои илмӣ-тадқиқотӣ бошад иҷрои маърузаҳои илмӣ бо мақсади ширкат дар семинарҳои илмӣ, конференсияҳои илмӣ ва дигар чорабиниҳои илмӣ дохил мешавад. Ба ин гунна қор ҳамчунин беҳтари пешниҳодоти илмӣ-амалӣ, ихтирооту кашвиёти илмиро, ки дар шароити лабораторияҳои илмӣ-тадқиқотӣ донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор дар дарсҳои амалӣ ва лабораторӣ ноил гаштааст, низ дохил кардан мумкин аст.

4.9. Шаклҳои фаъл (интерактивӣ)-и қорҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор: бозиҳои қасбӣ, кейсҳо, сохтани маводҳои аёнии таълимӣ аз тариқи барномаҳои мултимедии компютери Power point ба шумор меравад. Ин шакли қорҳои мустақилона дар донишҷӯ малакаи мустақилона фикр рондан, ҷустуҷӯ, муқоиса, таҳлил, ҳулосабарорӣ, ҷамъбаस्तкунӣ, ҳозирҷавобӣ ва амсоли инҳоро бо сарфи камтарини вақт тарбия карда, дар ӯ қобилияти оқр бо воситаҳои техникӣ ва технологияи муосири таълим ташаккул ва рушд менамояд.

4.10. Қабул ва дифои ҳисобот доир ба натиҷаи таҷрибаомӯзӣ: таълимӣ ва омӯзгорӣ (истеҳсоли). Ин шакли фаъолияти мустақилонаи донишҷӯ бо дарсҳои амалӣ ва КМДРО-и методикаи таълими фанни асосии ихтисос марбут мешавад. Зимни он қабл аз оғози таҷрибаомӯзӣ дар асоси барномаи таълимии фан ба донишҷӯ дар ҷараёни дарсҳо ва дар рӯзи конференсияи таҷрибаомӯмода намудани ҳуҷҷатҳои зарурӣ: пур кардани рӯзномаи қори таҷрибаомӯзӣ, нақшаи намунавии мавзӯӣ-тақвимӣ, таҳлили дарси омӯзгорон, конспекти намунавии як ҷоат дарси таълимӣ, асбобҳои аёний, конспекти намунавии як ҷоат дарси тарбиявӣ, нақшаи намунавии қорҳои тарбиявии роҳбари синф ва амсоли инҳо ба ҳисобот замима мегарданд.

Дар ҳисобот донишҷӯ вазифадор аст, ки оид ба мӯҳлати таҷрибаомӯзӣ, иштироки ӯ ба дарсҳои омӯзгорони мактаб ва ҳамсабақон ба сифати мушоҳид, таҳлили дарси омӯзгорон ва ҳамсабақон, бевосита ҳамчун таҷрибаомӯз дар қадом синфҳо, аз қадом фанҳо дарс гузаронидан, ширкати ӯ дар қорҳои тарбиявӣ ва чорабиниҳои берунамактабӣ маълумоти муфассал диҳад. Муваффақиятҳои мактабро дар ҷодаи таълиму тарбия қайд кунад, нуқсонҳои фаъолияти мактабро муайян намуда, тақлиқи пешниҳодоти худро манзур менамояд.

4.11. Қабул ва ба ҳимоя тавсия додани рисолаҳои таҳассусии хатм (рисиои дипломӣ). Омӯзгор ба донишҷӯёни хатмкунанда барои сифатан беҳтар омода намудани рисолаҳои хат (рисиолаи дипломӣ) аз ҳисоби соатҳои барои КМДРО ва кредитҳои барои таҳияи ҷунин қорҳо ҷудошуда як ё ду боби рисола ва матни пурраи рисола ро баррасӣ намояд, камбудии онро муайян сохта, ҷиҳати бартароф намудани онҳо маслиҳатҳо диҳад.

4.12.Бозпурсиҳо (сабақгардонӣ)- КМДРО шакли кори мустақилонаест, ки зимни он донишчӯён мавзӯҳои пештар ба омӯзгор манзур накардаи худро дар шакли инфиродӣ ё гурӯҳӣ дар чараёни корҳои мустақилонаи аудиторӣ ва ё дар вақти навбатдорӣ омӯзгори фанни таълимӣ месупоранд. Донишчӯ вазифадор аст, ки ҳангоми ба саволҳои омӯзгор ҷавоб додан матни конспекти мавзӯ ё ҳалли мисолу масъалаҳо, иҷрои машқоро низ ба омӯзгор пешниҳод созад.

5. Ҷиҳатҳои методи ташкили дарсҳои кори мустақилонаи донишчӯ бо роҳбарии омӯзгор

5.1. Барои босифат ва самаранок ташкил кардани КМДРО иҷрои корҳои зерин барои омӯзгор ҳатмӣ мебошад:

- муайян намудани мақсади кори мустақилона аз фан;
- пешакӣ тартиб додани нақшаи дарс, фишурдаи матни мавзӯ ва бо донишчӯён мувофиқа намудани он;
- ба таври мушаххас муайян намудани вазифаҳои донишчӯён дар дарс;
- ҳолисона баҳодихӣ кардан ба кори иҷронамудаи донишчӯён;
- муайян намудани ҷиҳатҳо ва паҳлӯҳои заифи супориш ва расонидани кӯмак барои ислоҳи нуқсонҳои кор;
- мавзӯ, нақша ва ҳадафҳои дарси ояндаро ба донишчӯён шарҳ додан.

5.2. Омӯзгор раванди КМДРО-ро бояд тавре ташкил намояд, ки он идомаи мантиқии мавзӯи лексионӣ ва амалӣ бошад.

5.3. Дарси КМРО бояд барои ташаккул ва тақмили малакаю маҳорати донишчӯ зимни ба даст овардани донишҳои илмӣ аз фанҳои таълимӣ ҳатмӣ ва интихобӣ мусоидат карда тавонад.

5.4. Дарси КМРО – бояд дар баробари ба донишчӯён аз фанни таълимӣ додани донишҳои мушаххас барои рушду равнақи ҷаҳонбинии илмӣ онҳо низ созгор бошад.

5.5. Дарси КМРО – завқи донишчӯёнро ба фаъолиятмандӣ, эҷодкорӣ, мустақилият дар иҷрои супоришҳо бедор карда тавонад ва дар онҳо хислатҳои бочуръатӣ, ҷустуҷӯ карда тавоништан, ҳозирҷавобӣ сӯҳбатгорӣ, нутқи сарреҳу бурро доштанро тарбия намояд.

5.6. То оғози дарси навбатии КМРО пас аз гирифтани супориш донишчӯ бояд марҳилаи зеринро тай намояд:

- тартиб додани нақшаи кор ва супориши додашуда;
- муайян намудани мӯҳлати иҷрои он;
- ҷустуҷӯи адабиёти илмӣ, таълимӣ, методӣ, мавод;
- таҳияи матни супориш ё кори додашуда;
- дар заминаи матни мавзӯ далелҳо, рақамҳо онро дар шакли муаррифӣ омода намояд;
- бо риояи меъёрҳои забони адабӣ маъруза омода карда дар назди гурӯҳ кироат кунад, хулосаҳои худро мухтасар баён карда тавонад.

6.Муқаррароти хотимаӣ

Низомнома баъди дар Шӯрои олимон тасдиқ гардидан ва баъди ба имзо расонидани фармони Ректор ҳукми амалӣ мегирад ва ҳайати профессорону омӯзгорон аз рӯи ҳамин Низомнома машғулиятҳои КМДРО-ро ба роҳ мемонанд.